

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 3, 2021 | 25.03.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.3.79](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.3.79)

УДК: 631.3

*Г. О. Коваленко,
к. с.-г. н., доцент кафедри менеджменту,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Черкаська обл.
ORCID ID: 0000-0002-7449-9487*

*О. Г. Коваленко,
аспірант кафедри менеджменту,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Черкаська обл.
ORCID ID: 0000-0003-0025-6789*

СУЧАСНИЙ СТАН КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

*H. Kovalenko
PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor of the Department of Management,
Uman National University of Horticulture, Uman Cherkassy region*

*O. Kovalenko
Postgraduate student of the Department of Management,
Uman National University of Horticulture, Uman, Cherkasy region*

CURRENT STATE OF COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL MACHINE BUILDING ENTERPRISES

Обґрунтовано необхідність підвищення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування. Сучасний стан сільськогосподарського машинобудування не відповідає потребам агропромислового комплексу України, що загрожує технічною залежністю держави від зарубіжних виробників сільськогосподарської техніки. На ринку України, сільськогосподарським товаровиробникам, пропонується техніка підприємств вітчизняного машинобудування, яка в умовах відкритого ринку виявилась неконкурентоспроможною. Досягнення конкурентних переваг вітчизняними виробниками сільськогосподарської техніки та їх утримання у довгостроковій перспективі, можливе за умови безперервних інновацій.

Встановлено, що для забезпечення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування відіграє важливе значення стан виробничої, технологічної, науково-дослідної бази підприємства, а також споживчі властивості продукції, які покликані задовольняти попит споживача.

Відзначено, що використання інтегрованих систем управління якістю дозволить підвищити якість продукції, конкурентоспроможність підприємств, етичний підхід до управління персоналом, інвестиції в інтелектуальний капітал.

Розглянуто напрями підвищення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування, такі як цінова політика, маркетингова політика, кадрова політика, запровадження технічного сервісу, дизайну і ергономіки, створення

системи належного правового забезпечення розвитку та функціонування ринку підприємств машинобудування.

Відзначено, що найменш вивченими факторами, які впливають на конкурентоспроможність підприємств сільськогосподарського машинобудування, є фактори мережі, взаємовідносини з різними бізнес-суб'єктами на ринку, а саме: державними інститутами, кредитними установами, суспільством, громадськими і природоохоронними організаціями тощо.

Дослідивши резерви підвищення конкурентоспроможності підприємств машинобудування та їх продукції, можна стверджувати, що в даних напрямках підприємства можуть формувати власні конкурентні переваги для посилення конкурентоспроможності.

The necessity of increasing the competitiveness of agricultural machine-building enterprises is substantiated. The current state of agricultural engineering does not meet the needs of the agro-industrial complex of Ukraine, which threatens the technical dependence of the state on foreign manufacturers of agricultural machinery. In the market of Ukraine, agricultural producers are offered equipment of domestic machine-building enterprises, which in the conditions of the open market turned out to be uncompetitive. Achieving competitive advantages by domestic manufacturers of agricultural machinery and their maintenance in the long run is possible with continuous innovation.

It is established that to ensure the competitiveness of agricultural machinery enterprises the state of production, technological, research base of the enterprise, as well as consumer properties of products that are designed to meet consumer demand are important.

It is noted that the use of integrated quality management systems will improve product quality, competitiveness of enterprises, ethical approach to personnel management, investment in intellectual capital.

The directions of increasing the competitiveness of agricultural machinery enterprises, such as pricing policy, marketing policy, personnel policy, introduction of technical service, design and ergonomics, creation of a system of proper legal support for the development and functioning of the market of machine-building enterprises are considered.

It is noted that the least studied factors that affect the competitiveness of agricultural machinery are network factors, relationships with various business entities in the market, namely: government institutions, credit institutions, society, public and environmental organizations and more.

Examining the reserves of increasing the competitiveness of machine-building enterprises and their products, it can be argued that in these areas, enterprises can form their own competitive advantages to strengthen competitiveness.

Ключові слова: машинобудування; конкурентоспроможність; якість; ціноутворення; технічний сервіс; правове забезпечення.

Key words: mechanical engineering; competitiveness; quality; pricing; technical service; legal support.

Постановка проблеми. Забезпечення конкурентоспроможного розвитку сільськогосподарського машинобудування є важливою передумовою формування потенціалу розвитку держави. Розвиток галузі сільськогосподарського машинобудування – основа науково-технічного прогресу в агропромисловому та машинобудівному комплексах. Проте сільськогосподарське машинобудування в Україні характеризується застарілістю основних фондів та складним матеріально-технічним становищем, що призвело до низького рівня конкурентоспроможності підприємств даної галузі на зовнішньому і внутрішньому ринках. Проблема управління конкурентоспроможністю сільськогосподарського машинобудування становить практичну значимість для розвитку ринку сільськогосподарської техніки, дозволить підтримати підприємства сільськогосподарського машинобудування в умовах посилення глобалізації економіки та входу на ринки нових учасників, наростити їх конкурентний потенціал та зміцнити своє положення на національному та світовому ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Від конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування залежить місце країни у міжнародному розподілі праці та

глобальному конкурентному середовищі. Основою конкурентоспроможності будь-якого машинобудівного підприємства є високий рівень технологічної та конструкторської новизни пропонованої продукції, причому параметри вищезначеної новизни мають тісно корелювати з очікуваннями та потребами споживачів, для яких продукція машинобудування перетворюється в основні фонди, які забезпечують в свою чергу ефективну господарську діяльність підприємств покупців машинобудівної продукції.

Методологічні основи та практичні аспекти конкурентоспроможності відображені в працях О.С. Богма, Р.І. Жорновач, І.С. Крамаренко, О.В. Лепьохіна, Ф. Котлера, О.В. Павлова, О.В. Селезньова, М. Портера, О. Сидоренко та інших. Враховуючи вагомий вплив напрацювання з питань конкурентоспроможності підприємств, існують проблеми, які потребують поглибленого дослідження. Зокрема, зміцнення конкурентних переваг підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Формування цілей статті. Удосконалення методологічного підходу до управління конкурентоспроможністю продукції підприємств сільськогосподарського машинобудування та забезпечення на його основі конкурентного розвитку підприємств цієї галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільськогосподарське машинобудування України є стратегічно важливою галуззю економіки держави. Завдання машинобудівних підприємств — випуск машин та обладнання високотехнологічного рівня, які повинні забезпечити підвищення продуктивності праці, зниження матеріалоемності та енергоємності, сприяти поліпшенню якості продукції. Сучасний стан сільськогосподарського машинобудування не відповідає потребам агропромислового комплексу України, що загрожує технічною залежністю держави від зарубіжних виробників сільськогосподарської техніки. На ринку України, сільськогосподарським товаровиробникам, пропонується техніка підприємств вітчизняного машинобудування, яка в умовах відкритого ринку виявилась неконкурентоспроможною. Це призвело до того, що частка реалізації вітчизняної техніки не перевищує 30%, і держава щорічно втрачає 4-6 млрд. гривень, які інвестуються сільськогосподарськими товаровиробниками на придбання імпоротної техніки. Обсяги виробництва тракторів зменшилися у 50 разів, ґрунтообробних, посівних агрегатів та агрегатів для внесення добрив у 30-50 разів, а виробництво бурякозбиральних та кукурудозбиральних комбайнів, двигунів внутрішнього згорання для комплектування технічних засобів відсутнє. Таким чином, можна констатувати, що сільськогосподарське машинобудування поступово втрачає внутрішній ринок [1].

Розвиток вітчизняного ринку сільськогосподарського машинобудування є одним із пріоритетних напрямків розвитку національної економіки України. У зв'язку з тим, що однією із найважливіших категорій ринкової економіки, яка визначає місце суб'єкта господарювання на ринку є конкурентоспроможність, необхідно розробити шляхи підвищення її рівня, на ринку сільськогосподарського машинобудування. Виробникам сільськогосподарської техніки необхідно самостійно розробляти напрями підвищення рівня власної конкурентоспроможності, через відсутність комплексної програми розвитку ринку вітчизняного машинобудування [2].

Досягнення конкурентних переваг вітчизняними виробниками сільськогосподарської техніки та їх утримання у довгостроковій перспективі, можливе за умови безперервних інновацій. Виробництво інноваційної техніки є найбільш перспективним напрямом забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств сільськогосподарського машинобудування з точки зору її економічної ефективності та екологічної безпеки. В Україні актуальною залишається проблема забезпечення інноваційного розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування через зменшення кількості інноваційно активних підприємств з 113 у 2013 р., до 86 у 2018 р., що свідчить про скорочення інноваційної активності. Внаслідок цього вітчизняні споживачі віддають перевагу імпортній сільськогосподарській техніці, що негативно впливає на економіку країни, послаблюючи виробничий, інноваційний та конкурентний потенціал підприємств. Важливим чинником розвитку сільськогосподарського машинобудування є сучасні технології, але відставання в цьому напрямку вимірюється десятиріччями. А тому потрібно провести дослідження машинобудівних підприємств для того, щоб визначити сильні і слабкі сторони та потенційні загрози. До факторів, що стримують інноваційну діяльність, можна віднести: нестача власних коштів, на це вказали майже 81,7% підприємств; недостатня фінансова підтримка держави — 50,9%; великі витрати на інновації — 49,3%; недосконалість законодавчої бази — 33,5%; високий економічний ризик — 32,5%; тривалий термін окупності інновацій — 30%; нестача інформації про нові технології — 17,1%; відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями — 16,7%; нестача інформації про ринки збуту — 15,2%; відсутність попиту на продукцію та несприятливість підприємств до нововведень — 14,4%; відсутність кваліфікованого персоналу — 13,7%. Протягом 2013 — 2018 рр. питома вага витрат обсягу виконання науково-технічних робіт у ВВП становила 0,7— 0,47%, при цьому спостерігається чітка тенденція до зменшення. Проблема пошуку джерел фінансування та кредитування інноваційного розвитку набула сьогодні особливої гостроти і потребує здійснення комплексних досліджень у цьому напрямку.

Джерелами підтримки інноваційної діяльності є: кошти державного бюджету; кошти місцевих бюджетів; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти будь-яких фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством. Основним джерелом фінансування, на даний час, є власні кошти підприємств. У 2018 році структура джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств України становила: власні кошти підприємств — 88,19% від загальної суми витрат, кошти державного бюджету — 5,25%, кошти іноземних інвесторів — 0,88% та інші джерела фінансування — 5,68% відповідно [3].

Частка сільськогосподарської техніки іноземного виробництва, придбаной в Україні протягом 2008–2018 рр. становила 51–85%. Сільськогосподарські виробники купують техніку іноземного виробництва, яка надійна, потужна, універсальна, комфортна, енергозберігаюча, екологічна, оснащена електронними системами керування, вузлами й агрегатами. Протягом останніх років сільське господарство в економічно розвинутих країнах стало інноваційною галуззю, яка базується на застосуванні високих технологій, досконалої і надійної техніки. Провідні фірми-виробники ведуть активну інвестиційну технічну політику на удосконалення і створення технічних засобів на основі новітніх досягнень науки й техніки, забезпечують виробництво високопродуктивних та якісних технічних засобів, які відповідають вимогам передових ресурсозберігаючих та енергоощадливих сільськогосподарських технологій.

На даний час Україна, не є привабливою для інвесторів та не має переваг у конкуренції з іншими країнами.

Для забезпечення конкурентоспроможності на інноваційних засадах, вітчизняним виробникам сільськогосподарської техніки, необхідно виробляти якісну продукцію, яка має бути наукоємною, оснащеною сучасними засобами управління її роботою, а також передбачати використання технологій, орієнтованих на комплексне вирішення проблеми енергозбереження та екологічного забезпечення. Підвищення конкурентоспроможності, інноваційний розвиток доцільно здійснювати на маркетингових засадах. Поєднання інноваційної та маркетингової діяльності підприємств сільськогосподарського машинобудування є запорукою формування ефективного управління конкурентоспроможністю, що забезпечить нові конкурентні переваги в довгостроковій перспективі, та створить умови для підвищення інноваційної діяльності підприємств [4].

На конкурентоспроможності підприємства в сучасній економіці не може не позначитися ефективність його відносин з ринковим оточенням, що включає постачальників сировини, матеріалів і комплектуючих, державні, кредитні установи, суспільство в цілому й, звичайно, покупців промислової продукції, попит яких призначено задовольняти підприємство.

Враховуючи, що розвиток галузі сільськогосподарського машинобудування впливає на забезпечення продовольчої безпеки держави, необхідно вдосконалити структуру управління цією галуззю на державному рівні, що дозволить посилити координацію роботи та керованість підприємств усіх форм власності, проведення єдиної технічної та соціально-економічної політики. Головним завданням розвитку ринку на даному етапі є наповнення його фінансовими ресурсами. Необхідно розвивати всі прогресивні напрямки формування платоспроможного ринку з одночасним створенням умов комерційним банкам та іншим фінансовим структурам у залученні вільних кошів на придбання вітчизняної техніки. Реалізація цих заходів стане надійним підґрунтям для подальшого стабільного технічного переоснащення сільськогосподарських підприємств та розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування, які їх обслуговують [5].

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування відіграє важливе значення стан виробничої, технологічної, науково-дослідної бази підприємства, а також споживчі властивості продукції, які покликані задовольняти попит споживача. Від їх рівня залежить можливість підприємства виробляти продукцію, що конкурує із кращими світовими зразками за параметрами економічності, надійності, довговічності, безпеки експлуатації, а її високі показники забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продукції на ринку. Організація виробництва повинна відповідати вимогам кон'юнктури, з точки зору можливої необхідності інтеграції, диференціації, диверсифікації виробництва. Ефективність системи розподілу товарів та взаємодія з навколишнім середовищем є обов'язковими елементами організації виробництва.

Вітчизняна сільськогосподарська техніка не відповідає світовому рівню за показниками продуктивності, якості, надійності, та умовами праці механізаторів. Для підвищення рівня конкурентоспроможності продукції підприємств сільськогосподарського машинобудування необхідна концентрація зусиль і фінансових ресурсів на розробленні й освоєнні у виробництво сучасної елементної бази та складових конструкцій машин, зосередивши їх виготовлення на машинобудівних заводах, що вже застосовують сучасні технології та обладнання. Потрібно постійно вдосконалювати продукцію і процеси виробництва сільськогосподарської техніки, визначати необхідні для виконання завдань у сфері якості ресурси і оснащуватись ними, визначати результативність та ефективність кожного процесу, визначати способи попередження невідповідностей і усувати їх причини, постійно вдосконалювати системи менеджменту якості на основі створення та впровадження системи управління якістю та конкурентоспроможністю продукції.

Управління якістю продукції слід розглядати як встановлення, забезпечення і підтримання необхідного рівня якості продукції на всіх етапах життєвого циклу. Використання інтегрованих систем управління якістю дозволить підвищити якість продукції, конкурентоспроможність підприємств, етичний підхід до управління персоналом, інвестиції в інтелектуальний капітал. Під інтегрованою системою управління якістю продукції слід розуміти складну соціально-економічну систему, яка об'єднує в собі взаємопов'язані підсистеми управління якістю. Як її підґрунтя виступають методи вимірювання якості праці та принципи управління якістю продукції, які є базовими згідно з міжнародними стандартами ISO 9000:2009. Управління якістю на підприємствах також передбачає планування, навчання та мотивацію персоналу; організацію робіт за якістю; контроль та надання інформації про наявну якість; розробку й ухвалення рішень керівництвом підприємства щодо впровадження заходів у виробничий процес із підвищення якості; взаємодію із зовнішнім середовищем (постачальниками, споживачами й органами влади) з питань якості.

Споживачі сільськогосподарської техніки значною мірою впливають на систему ціноутворення. Цінова політика підприємства підвищує рівень конкурентоспроможності та розвитку в умовах нестабільної економіки. При формуванні цінової політики, виробники сільськогосподарської техніки повинні встановити такий рівень ціни, який забезпечував би завоювання певного сегменту ринку, вирішував стратегічні і оперативні завдання з питань реалізації продукції для досягнення запланованих обсягів прибутку та можливості варіювати ними, своєчасно реагуючи на зміни кон'юнктури ринку (попиту та пропозиції) [6].

Важливу роль у розробці конкурентоспроможної продукції підприємствами сільськогосподарського машинобудування відіграють її сучасний дизайн та ергономіка. В промислово розвинутих країнах світу роботи з дизайну та ергономіки належать до пріоритетних напрямів національної промислової політики. Дизайнери та ергономісти спрямовують свою діяльність на створення зручних і комфортних умов роботи людини [5].

Маркетингові чинники також здійснюють безпосередній вплив на конкурентоспроможність: популярність і репутація підприємства на внутрішньому й зовнішньому ринку, ефективність товарної політики, досвід в організації маркетингових досліджень, підтримка системи розподілу та просування, наявність мережі сервісного обслуговування, дотримання виробником зобов'язань за контрактами, ефективність, реклами й системи стимулювання збуту (системи знижок, лізинг, виставки), орієнтація діяльності підприємства на задоволення попиту споживача й підвищення рівня власної конкурентоспроможності, ефективність маркетингових стратегій, ефективність структури служби маркетингу [7].

Це в свою чергу вимагає удосконалення роботи маркетингової служби, перегляду основних аспектів комунікаційної та організаційної діяльності підприємства. Доцільним є формування відділу роботи з клієнтами (CRM-відділу), який дозволить сформувати політику і тактику роботи з клієнтами, розробити маркетингові методи впливу на споживача, забезпечити більш оперативне впровадження нових технологій з утримання клієнтів та зміцнення їхньої лояльності [4].

Особливу увагу в забезпеченні конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування потрібно приділяти кадровій політиці: забезпеченість кадрами потрібної кваліфікації, ефективність системи удосконалення кваліфікації, ефективність мотивації, ефективність менеджменту, адаптованість керівництва до зміни зовнішнього середовища [7].

В забезпеченні конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування України доцільно запровадити технічний сервіс який передбачав би не тільки технічне обслуговування машин, а й надання інших послуг. Основними пріоритетами технічного сервісу повинно стати вирішення таких проблем: аналіз роботи конкурентів на ринку техніки і сервісу, консультація потенційних покупців перед придбанням машини або виробу даного підприємства для правильного і зваженого вибору, контроль і розробка засобів контролю надійності техніки, підготовка персоналу до майбутньої ефективної та безпечної експлуатації техніки з метою підвищення її надійності, передпродажна підготовка техніки перед реалізацією її споживачу, оперативне забезпечення запасними частинами, утилізація техніки і аналіз її залишкового ресурсу, забезпечення служби маркетингу первинною інформацією про показники надійності техніки та потреб в її послугах та інше [5].

Особливої уваги заслуговує створення системи належного правового забезпечення розвитку та функціонування ринку сільськогосподарського машинобудування. На даний час правове регулювання даного ринку здійснюється за допомогою таких нормативно – правових актів, як Закон України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу», Державна програма активізації розвитку економіки та інші. Проте зазначені документи не забезпечують належну реалізацію завдань створення та функціонування конкурентоспроможного ринку сільськогосподарського машинобудування. Чинні нормативні акти, не підкріплюються необхідним фінансовим забезпеченням, що фактично унеможливає виконання цих актів учасниками відповідних відносин, а безпосереднє звернення до цих норм не вирішує в цілому проблеми щодо системного характеру економіко-правового забезпечення функціонування всієї сфери [8].

Найменш вивченими факторами, що впливають на конкурентоспроможність підприємств сільськогосподарського машинобудування, є фактори мережі. Ефективність роботи машинобудівних підприємств прямо залежить від їхнього мережевого оточення й від взаємовідносин з різними бізнес-суб'єктами на ринку, а саме: державними інститутами, кредитними установами, суспільством, громадськими і природоохоронними організаціями тощо [7].

Дослідивши основні напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування та їх продукції, можна стверджувати, що в даних напрямках підприємства можуть формувати власні конкурентні переваги для посилення конкурентоспроможності.

Висновки.

Забезпечення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування - комплексна проблема, її вирішення стосується діяльності держави і машинобудівних підприємств. Для наближення вітчизняної сільськогосподарської техніки до рівня світових виробників, і підвищення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування, необхідно: державна підтримка підприємств сільськогосподарського машинобудування; розробка Державної програми розвитку ринку сільськогосподарського машинобудування; створення комплексної програми інноваційного розвитку ринку сільськогосподарського машинобудування; оновлення технологічного устаткування підприємств; відповідність вітчизняних стандартів машинобудування міжнародним стандартам; випробування та

сертифікації нових технічних засобів, контроль їх якості, відповідність сучасним вимогам; тісна співпраця підприємств машинобудування з науково-дослідними установами. Реалізувати ці завдання, щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування, можна за допомогою іноземних інвестицій та фінансової підтримки з боку держави за умови створення системи господарсько-правового забезпечення цієї сфери.

Список використаних джерел.

1. Лепьохіна О. В. Стан вітчизняного сільськогосподарського машинобудування [Електронний ресурс] / О. В. Лепьохіна // *Бізнес-навігатор*. 2013. № 2. С. 318-323. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2013_2_62.
2. Богма О.С. Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки / О.С. Богма, О.В. Болдуєва // *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 3. С. 166–170.
3. Крамаренко І. С., Хмелик О. А. Дослідження та тенденції сучасного стану інноваційного розвитку машинобудівних підприємств України. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 73–77.
4. Жовновач Р. І. Інноваційність як умова забезпечення конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування [Електронний ресурс] / Р. І. Жовновач // *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2013. № 2. С. 103-114. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2013_2_9.
5. Павлова О. В. Комплексний підхід до підвищення рівня конкурентоспроможності продукції підприємств сільськогосподарського машинобудування / О. В. Павлова // *Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2007. № 4. С. 197-205.
6. Жовновач Р. І. Забезпечення конкурентного розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування на основі управління конкурентоспроможністю продукції / Р. І. Жовновач // *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2015. № 2 (2) С. 168–177.
7. Селезньова О. В. Аналіз чинників, які впливають на конкурентоспроможність підприємств сільськогосподарського машинобудування в сучасних умовах господарювання / О. В. Селезньова // *Агросвіт*. 2009. № 4. С. 55-60.
8. Сарибекян М. С. Сучасний стан конкурентоспроможності вітчизняного ринку сільськогосподарського машинобудування на міжнародній арені [Електронний ресурс] / М. С. Сарибекян // *Право та інновації*. 2018. № 3. С. 82-85. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2018_3_13.

References.

1. Lep'okhina, O. V. (2013), "The state of domestic agricultural engineering", *Biznes-navihator*, [Online], vol. 3, pp. 318–323, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2013_2_62 (Accessed 1 March 2021).
2. Bohma, O.S. and Bolduieva, O.V. (2010), "The role of innovation in ensuring the competitiveness of the national economy", *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu*, vol. 3, pp. 166–170.
3. Kramarenko, I. and Khmelyk, O. (2020), "Research and trends of current state of innovative development of machine-building enterprises of Ukraine", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 73–77.
4. Zhovnovach, R. I. (2013), "Innovation as a condition for ensuring the competitiveness of agricultural machinery", *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalters'koho obliku, kontroliu i analizu*, [Online], vol. 2, pp. 103-114. available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2013_2_9 (Accessed 1 March 2021).
5. Pavlova, O. V. (2007), "An integrated approach to increasing the level of competitiveness of agricultural machinery products", *Naukovyj visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu*, vol. 4, pp. 197-205.
6. Zhovnovach, R. I. (2015), "Ensuring the competitive development of agricultural machinery enterprises on the basis of product competitiveness management", *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noi vlasnosti*, vol. 2 (2), pp. 168–177.
7. Selez'n'ova, O. V. (2009), "Analysis of factors influencing the competitiveness of agricultural machinery in modern economic conditions", *Agrosvit*, vol. 4, pp. 55-60.
8. Sarybekian, M. S. (2018), "The current state of competitiveness of the domestic market of agricultural machinery in the international arena", *Pravo ta innovatsii*, [Online], vol. 3, pp. 82-85. available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2018_3_13 (Accessed 1 March 2021).

Стаття надійшла до редакції 15.03.2021 р.